

INTERFERENȚA ORDINII ECONOMICE ÎN ORDINEA PROPRIETĂȚII

Oxana Barbăneagră, doctor în științe economice, ASEM

Economistii rareori plasează problema ordinii și dezordinii în centrul cercetării lor, deși experiența istorică și contemporană ar trebui să-i împună să facă acest lucru. Aceasta pe motivul că stabilirea și menținerea ordinii economice în condițiile schimbării dinamice a fost și rămâne o problemă centrală a lumii moderne. Ordinea economică este o condiție necesară (dar nu suficientă) pentru creșterea economică pe termen lung. Ea este, la fel, o condiție necesară (dar nu suficientă) pentru constituirea instituțiilor, care asigură libertatea persoanelor și siguranța averilor într-o societate democratică. Istoria ordinilor economice denotă că evoluția societății este urmată de un proces permanent de redistribuire a obiectelor și drepturilor de proprietate.

Cuvinte cheie: ordine economică, proprietate, ordine autoritară, ordine consensuală, libertate economică.

The problem of order and disorder is rarely the core of economists' researches, although historic and contemporary experience should require them to do so. This is because establishing and maintaining the economic order under dynamic changes has been and remains a key problem of the modern world. The economic order is a necessary condition (but not sufficient) for long-term economic growth. It is also a prerequisite (but not sufficient) for setting up institutions that ensure personal freedom and safety of assets in a democratic society. History of economic order shows that the evolution of society is followed by a permanent process of redistributing objects and property rights.

Key words: economic order, property, authoritarian order, consensual order, economic freedom.

Lumea și fiecare ar în parte se afla, actualmente, la o treaptă incipientă a unei noi evoluții sociale. În orice treaptă incipientă presupune instituirea unei ordini elementare, care ar crea, inițial, condiții pentru stabilizare, iar ulterior, pentru dezvoltare.

Teoriile neoclasiche, clădite pe un fundal rigid al relațiilor de piață, sunt puțin adecvate pentru analiza economiilor aflate în transformare continuă. Din care motiv analiza schimbărilor majore trebuie să fie clădită, preponderent, pe teorii instituționaliste, una din ele fiind cea a ordinii economice.

Economistii rareori plasează problema ordinii și dezordinii în centrul cercetării lor, deși experiența istorică și contemporană ar trebui să-i împună să facă acest lucru. Aceasta pe motivul că stabilirea și menținerea ordinii economice în condițiile schimbării dinamice a fost și rămâne o problemă centrală a lumii moderne.

Ordinea economică este o condiție necesară (dar nu suficientă) pentru creșterea economică pe termen lung. Ea este, la fel, o condiție necesară (dar nu suficientă) pentru constituirea instituțiilor, care asigură libertatea persoanelor și siguranța averilor într-o societate democratică. O eventuală definiție a ordinii ar fi diferită pentru domeniul științei economice și al științelor reale. În timp ce în domeniul fenomenelor fizice ordinea se realizează pur empiric, prin apariția unor forme organizate și stabile, supuse unor legi corelate în mod coerent, în domeniul economic ordinea este concepută atât ca principiu de organizare *coerent*, cât și *dirigat*. Din aceste considerente, noțiunea ordinii economice este utilizată în două aspecte:

1. în sensul unei ordini economice reale, create și menținute de sistemul instituțional existent;
2. în sensul unei ordini economice ideale, spre care se tind.

Ca urmare, în știința economică, ordinea în general nu este un obiectiv existent, care se impune în mod automat tuturor agenților economici, ci o realitate subiectivă, *produsă și reprodusă* în baza a trei principii - *interese, amenințări și valori*.

Din punct de vedere normativ apar următoarele probleme de interdependență:

1. Tipul ales de ordine economică (economia de piață, economia administrată centralizat, economia de piață bazată pe structuri descentralizate) presupune crearea condițiilor pentru instaurarea ordinilor parțiale adecvate lui. Doar aceasta va permite formarea unui sistem economic coerent care va funcționa eficient.

2. Corelarea ordinii economice cu ordinea spiritual-culturală și cea politică. Astfel, din punct de vedere conceptual economia de piață și sistemul politic democratic ar putea să se completeze perfect, însă realizarea interacțiunilor dintre ele se află sub amenințarea unor forțe centrale, cum ar fi bunăstarea socială.

O bună parte din cercetătorii contemporani concep teoria ordinii economice în calitate de compartiment al abordării instituționaliste, ceea ce înseamnă formarea și modificarea structurilor instituționale. Conform opiniei cunoscutului instituționalist român C. Marinescu, ordinea „desemnează starea de lucruri în care o multitudine de elemente de natură diferită se află în anumite raporturi unele cu celelalte, fapt ce asigură coerența și stabilitatea întregului sistem”¹. Ordinea economică nu poate fi perfectă, considerăm el, deoarece chiar dacă o inteligență umană ar putea încorpora toate detaliile procesului de piață, ordinea absolută este imposibilă datorită absenței unui instrument indispensabil alocării raționale a resurselor economice în societate – calculul economic.

Bazându-se pe cercetările cu caracter interdisciplinar, care presupun cercetarea interacțiunii dintre domeniile economic, politico-juridic și cultural, instituționalistii au propus următorul sistem al ordinilor interdependente (figura 1).

¹ Marinescu, C. *Economie instituțională*. – București: Editura ASE, 2004. – p.36

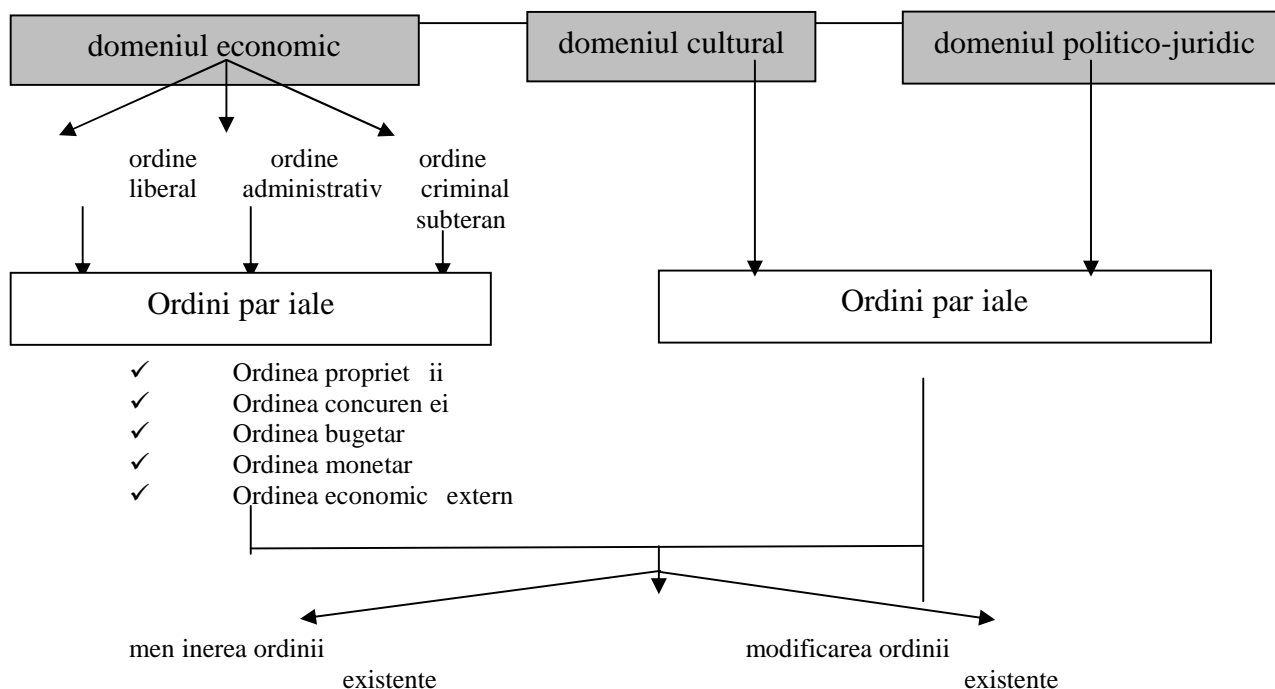

Figura 1. Modelul instituțional al ordinilor interdependente

Un aport deosebit la dezvoltarea teoriei ordinii economice l-au adus reprezentanții colii ordoliberală de la Freiburg, în deosebi W. Eucken. Ei considerau că statul organizează piața prin *politica ordinii economice* (Ordnungspolitik), devenit prioritar, *politica reglementării proceselor economice* (Prozopolitik) fiind plasat pe un loc secundar, grație faptului că procesele economice sunt efectuate de subiecți de piață autonomi.

Pentru ca ordinea economică să nu obțină un caracter totalitar și centralizat, pilonul ei principal era considerat concurența liberă, care asigură funcționarea eficientă a piețelor și garantează drepturile și libertatea indivizilor. Prin aceasta W. Eucken prelungește tradiția liberală clasică. El definește ordinea concurenței – die Wettbewerbsordnung – „ca fiind singura formă prin care se îndrumă economia. Prin ea se efectuează ordonarea deciziilor economice ale factorilor de putere, afirmarea voinței agenților economici și a oamenilor în general”¹. Ea se deosebește de vechiul sistem „laissez faire, laissez passer”, teoretizat de fiziocrații și liberalii clasici, deoarece se bazează pe o ordine supravegheată (curată în mare măsură de aspectele negative).

Una din ideile lui W. Eucken era că economia normală se cerea a fi ajustată și susținută printr-un mecanism flexibil de dirijare, capabil să preîntâmpine dezechilibrele, distorsiunile și crizele economice, permițând, totodată, formarea liberă a prețurilor pe piețele concurențiale. El se pronunța împotriva monopolurilor care, prin natura lor, pun stăpânire pe sectoare importante ale economiei și îi dau curs acesteia după regulile și interesele lor, acestea, adesea, intrând în conflict cu cele ale rii sau ale unei părți importante din populația ei.

Criticând societatea planificată rigidă, ca și pe cea dirijată de tip keynesist, care sacrificau libertatea în numele meninării ordinii, W. Eucken scria: „Eu cred că mărimea ideală pentru unitatea de organizare și control se află undeva între individ și statul modern, ... „cred că progresul în direcția dezvoltării și recunoașterii organismelor semi-reglatorii rezidă în cadrul statului, care acționează numai conform bunstării comune, ... se supune suveranității democrației întruchipate în parlamentarism”². Sistemele economice și politice dictatoriale, sublinia el, frânează funcționarea mecanismelor democratice și afectează negativ progresul rilor în cauză.

Studiind esența și structura ordinii economice W. Eucken nu a propus, însă, o analiză a apariției și modificării ei, acest punct slab fiind lichidat de cercetările de sorginte instituțională – evoluționiste.

Grație naturii incerte a instituțiilor, formarea ordinii economice devine un proces evolutiv. Teoria evoluționistă contemporană este reprezentată de două curente importante: economia evoluționistă tradițională și economia neoevoluționistă.

La baza teoriei **economiei evoluționiste tradiționale** se află principiile modificării, selecției și eredității preluate din teoria evoluției biologice. În conformitate cu aceste principii, pe termen lung se vor păstra elementele care se adaptează cel mai bine la mediul ambiant. Cu referință la viața economică, dacă presiunea selecției, adică a concurenței, este semnificativă, vor supraviețui doar firmele cele mai eficiente, adică cele care s-au adaptat cel mai bine la condițiile mediului instituțional existent. Adaptarea firmelor se efectuează cu orientare la maximizarea profitului total și minimizarea costurilor de tranzacție medii. Prin

¹ Eucken, W. Grundzüge der Wirtschaftspolitik. – Tübingen : Mors, 1952. – p. 137

² „... : ... : ... , 2006. - c.243

urmare, teoria tradi ional a economiei evolu ioniste presupune posibilitatea stabilirii pe parcursul timpului a unor ordini economice din ce în ce mai perfecte, eficiente, optime.

Pe pozi ii opuse se plaseaz reprezentan ii teoriei **neo-evolu ioniste**. Conform acestei teorii, gra ie „dependen ei de traseu” (path dependence), pot fi selectate institu ii neoptimale i, deci, stabilite ordini economice ineficiente. O cauz ar fi evenimentele istorice aleatorii i cadrul institu ional în care ele s-au desf urat. Cu cât importan a lor este mai mare, cu atât mai pronun at devine dependen a ordinii economice existente de evenimentele defavorabile din trecut.

Ordinea economic poate fi modificat i în urma importului sau transplant rii institu ionale¹. Factori de rezisten în aceste condi ii apar capitalul social existent i modelele na ionale de comportament.

O explica ie a succesiunii ordinilor economice este propus de modelul „gâtul garafei”². Conform acestui model, colectivit ile mici, aflate în situa ii defavorabile de dezvoltare, evolueaz mai rapid decât cele mari i prospere. Aceasta pe motivul c evolu ia lor este dictat de însu i supravie uire i de faptul c se cer mai pu ine genera ii supuse schimb rii. Prin urmare, înlocuirea unei ordini existente cu alta nou poate fi efectuat mai rapid i mai u or în statele mici.

Ordinea economic poate fi stabilit i men inut atât pe cale autoritar , f r consim mântul celor guvernate, cât i cu consim mântul acestora din urm . Ca urmare, pot fi delimitate dou tipuri de ordine – autoritar i consensual³.

Ordinea este autoritar când agen ii economici consider c este în interesul lor de a respecta regulile scrise i nescrise impuse de c tre de in torul puterii. Conformismul, în acest caz, provine din îmbinarea for ei coercitive, exercitate de de in torul de putere, cu normele sociale respectate. Dacă persist un sistem de valori comun, rezultat din norme sociale coerente cu politicile promovate de de in torul puterii, coerci ia va fi minor . Dacă persist sisteme de valori diferite sau un sistem de valori în conflict cu politicile statale, statul va aplica coerci ia într-o m sur mai mare.

Ordinea va fi consensual când agen ii economici consider c este în interesul lor de a urma regulile bazate pe respect mutual. Conformismul, în acest caz, provine din interiorizarea normelor sociale de care indivizii doresc s se conduc . Într-o asemenea ordine, la echilibru, toi membrii societ ii se simt incita i a se supune i a aplica regulile existente, iar un num r suficient din ei se simt motiva i a pedepsi eventualii devian i. Regulile se accept cu condi ia c toi urmeaz acela i joc, cu acelea i riscuri i câ tiguri.

Ordinea consensual i autoritar reprezint extremit i în spectrul organiz rii sociale: ele se întâlnesc rar i nu se manifest niciodat în forma lor pur . Îns acest neajuns este suplimentat de un mare deziderat - ordinea reduce incertitudinea i denot anumite caracteristici considerate a fi „bune” în sine. Ca urmare, indivizii i grupurile unei societ i prefer con tient ordinea i resping dezordinea.

Istoria ordinilor economice denot , c evolu ia societ ii este urmat de un permanent proces de redistribuire a obiectelor i drepturilor de proprietate. Pentru Republica Moldova, cercetarea problemelor ce in de fenomenul propriet ii are o importan deosebit deja prin faptul c , pe parcursul secolului XX, rela iile de proprietate au trecut printr-o reformare dubl : la începutul secolului totalitatea formelor propriet ii private au fost transformate for at în forme ale propriet ii socialiste, iar la finele secolului deja proprietatea socialist a fost supus transform rii.

Problema fenomenului propriet ii este actual i pentru rile dezvoltate în leg tur cu evolu ia propriet ii personale i cu valul de na ionaliz ri. Tot mai acut devine problema propriet ii mondiale, legat de asemenea obiecte, ca mediul subteran, oceanul planetar, spa iul cosmic, proprietatea devenind, prin aceasta, un fenomen al ordinii mondiale.

Sistemul teoretic i normativ a lui Eucken ofer propriet ii un loc important. El s-a apropiat de dictonul: „natura propriet ii determin natura societ ii”. Dacă tipul propriet ii este adecvat societ ii moderne, avu ia cre te i bun starea urmeaz trendul ei. Sunt interesante urm toarele lui considera ii critice: „O gre eal fundamental a dezbaterilor economico - politice i a economiei politice în general din secolul al XIX-lea i începutul secolului XX, a fost c proprietatea privat rezolv în mod automat totalitatea problemelor economico - politice”⁴.

i atunci, ce este de f cut? S se dea frâu absolut ac unilor proprietarilor priva i? În acest caz se ajunge la dezordine, la anarhie. Deci, iscusin a politicilor economice, concepute i realizate, trebuia s fie de o asemenea natur , încât s poat împ ca ceea ce p rea de neîmp cat - monopolurile cu concuren a liber .

W. Eucken caracterizeaz raportul dintre proprietatea privat asupra factorilor de produc ie i ordinea economic în felul urm tor: „Dup cum proprietatea privat asupra factorilor de produc ie este o premis a ordinii concuren iale, la fel i ordinea concuren ial împiedic proprietatea privat de a genera distorsiuni economice i sociale”⁵.

În cazul în care concuren a este slab sau lipse te, loc în via a economic î i face birocr ia i dezordinea.

Dezordinea spore te incertitudinea, deoarece amenin drepturile i privilegiile indivizilor, perturbând rela iile de schimb pe pia a economic . Ea poate fi rezultat atât al reducerii mijloacelor de constrângere, cât i a diminu rii normelor de cooperare. Dezordinea poate fi i consecin a crizelor economice care, limitând resursele susceptibile a fi alocate, poate distruge consensul pe care se baza ordinea anterior .

Nucleul ordinii economice îl formeaz institu iile fundamentale:

1. institu ia propriet ii, care asigur reproduc ia rela iilor economice între oameni;
2. institu ia coordon rii, care asigur realizarea acestor rela ii.

În pofida locului central de inut, problematica propriet ii este foarte confuz , termenul de „proprietate” ob înând sensuri

¹ , . // . - 2001. - 3. - c. 25.

² , . // <http://www.ecsocman.edu.ru>

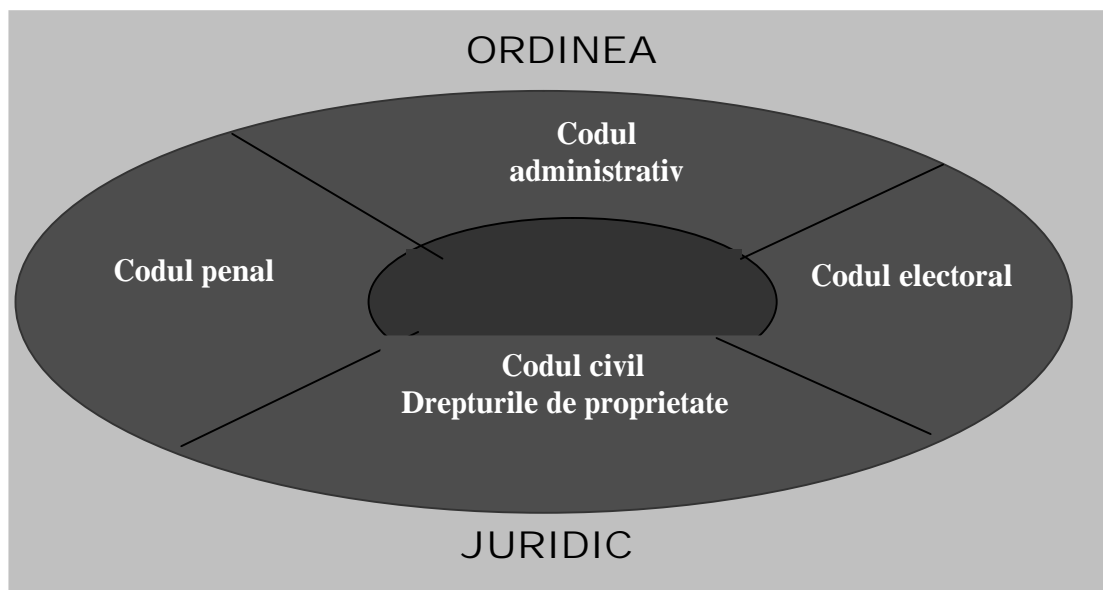
³ North, D. *Le processus du développement économique*. – Paris, ed. d’Organisation, 2005. – p.233

⁴ ibidem

⁵ , ; . : , 2006. - c.275

diferite. El este utilizat și ca sinonim al „averii”, și ca sinonim al „dreptului de proprietate”, și ca noțiune care reflectă relațiile economice de proprietate. De fapt, însă, lucrurile sunt destul de clare și pornesc de la bunuri.

Proprietatea fiind o noțiune economico-juridică, dorim să evidențiem interferența ordinii juridice și a celei economice, precum și pârghiile prin care proprietatea influențează ordinea economică. Ordinea juridică o putem reprezenta sub forma următoarei scheme (figura 2).

Figura 2. Elementele componente ale ordinii juridice

Legislația civilă, ca parte componentă a ordinii juridice, este întemeiată pe recunoașterea egalității participanților la raporturile reglementate de ea, inviolabilitatea proprietății, libertățile contractuale, inadmisibilitatea imixțiunii în afacerile private, necesitatea de realizare liberă a drepturilor civile, de garantare a restabilirii persoanei în drepturile în care a fost lezat și de apărare judiciară lor. Drepturile de proprietate, reflectate în codul civil, sunt rezultanta prevederilor constituționale. Totodată, caracterul lor influențează ordinea economică prin trei pârghii mai semnificative: libertatea pe piața economică, democrația pe piața politică și sistemul legislativ și judiciar eficient. Din punct de vedere a teoriei instituționaliste, „libertatea constituie prelungirea proprietății și derivă în mod necesar din aceasta”¹.

Ce raport există între proprietate și libertate? Libertatea rezultă din respectarea drepturilor de proprietate: în măsura în care individul nu face nimic care să limiteze libertatea altora, nimeni nu este justificat să intervină asupra proprietății și acțiunilor acestuia. Cel mai bine libertatea se manifestă în cadrul sectorului privat, unde există libertatea inițierii activității economice, libertatea de a lua sau acorda în arendă diverse obiecte aflate în proprietate privată, libertatea de a acumula, vinde sau achiziționa orice bunuri neinterzise de lege, libertatea de a stabili prețurile, de a angaja forța de muncă, de a acorda mijloace cu împrumut, de a investi sau cheltui mijloace posedate, etc.

Negocierea liberă este favorizată de un acord prin care se asigură alocarea resurselor acelei părți pentru care acestea au o valoare mai mare. Pentru a afla care dintre părți acordă o valoare mai mare resursei, cea mai simplă modalitate este de a lăsa părțile să negocieze între ele, pentru a vedea cine oferă mai mult pentru resursa respectivă. „Teorema lui Coase” demonstrează, că ori de câte ori părțile sunt libere să negocieze liber și au posibilitatea să o facă fără a fi constrânse de costuri excesive, ele vor ajunge la soluții eficiente, independent de reglementările juridice existente.

În această libertate se va presta, creând premise pentru alocarea eficientă a resurselor economice, dacă vor fi asigurate următoarele condiții din partea sistemului legislativ și judiciar:

1. garantarea prin lege a inviolabilității proprietății private, care ar proteja-o de confiscare;
2. garantarea îndeplinirii angajamentelor contractuale private, prin dreptul fiecăruia de a se adresa în instanțele de judecată, imparțiale și independente, în vederea tragerii la răspundere a agentului contractual neonest;
3. stabilitatea legilor juridice.

Însă nu în toate cazurile se poate ajunge la înțelegeri eficiente. Negocierile private pot duce la rezultate ineficiente din mai multe motive: dezechilibru de putere, monopoluri, externalități, informații asimetrice. Aceste momente justifică existența unui cadru legislativ stabil, cu un sistem de protecție adecvat, care permite economisirea unor costuri de tranzacție masive. Confuzia și nesiguranța în legile de proprietate creează stimulente pentru litigii, deoarece fiecare individ implicat într-un conflict sper să fie favorizat de hotărârea juridică. Dimpotrivă, drepturile de proprietate clar delimitate descurajează litigiile, deoarece părțile vor ști cine va pierde și cine va avea câștig de cauză, așa încât ele vor evita să cheltuiască bani pentru un litigiu al cărui rezultat este deja cunoscut ex-ante.

Drept consecință, în domeniul dreptului de proprietate stabilitatea legilor juridice este mai eficientă decât flexibilitatea

¹ Marinescu, C. *Economie instituțională*. – București: Editura ASE, 2004. – p.43

lor. „Ori de câte ori instanțele sau alți factori de decizie în materie de proprietate redistribuie drepturi de proprietate, aceștia, procedând astfel, sacrifică eficiența în favoarea redistribuirii”³.

Proprietatea privată reprezintă un stabilizator intern al democrației. Indivizii posesori de proprietate au teamă de a o pierde, din care motiv verifică prezența garanțiilor inviolabilității proprietății, a libertății încheierii contractelor și accesului la informații. Ca urmare, rolul proprietății în ordinea economică poate fi reflectat în modul următor (figura 3).

Interlegătura dintre proprietate și antreprenariat este complexă:

1. Delimitând împuternicirile agenților economici, proprietatea creează condiții pentru efectuarea tranzacțiilor economice, asigurând existența activității antreprenoriale.

2. Fixând posibilitățile de utilizare a resurselor economice de către unii subiecți și reducând aceste posibilități pentru alii subiecți, proprietatea conturează hotărârile libertății economice a antreprenorilor.

3. Determinând caracterul și modalitatea combinării factorilor de producție, proprietatea stabilește formele de efectuare a activității antreprenoriale.

4. Condiționând dreptul la însușirea rezultatelor activității, proprietatea devine sursă motivațională pentru activitatea antreprenorială.

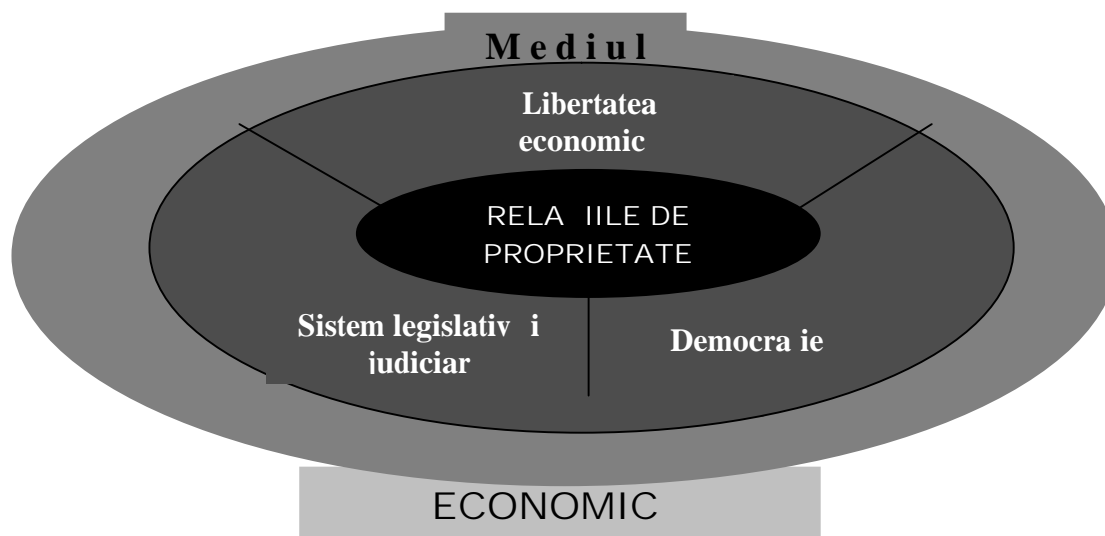

Figura 3. Pârghiile influenței proprietății asupra ordinii economice

Concluzii:

1. Ordinea economică este rezultatul instituțiilor și normelor care determină comportamentele agenților economici și care reglementează relațiile între ei.

2. Nucleul ordinii economice îl formează instituțiile fundamentale: instituția proprietății și instituția coordonării.

3. Cercetarea efectuată ne-a permis să delimităm trei pârghii mai importante prin care proprietatea influențează ordinea economică: libertatea economică, sistemul legislativ și judiciar, democrația.

4. Libertatea rezultă din respectarea drepturilor de proprietate: în măsura în care individul nu face nimic care să limiteze libertatea altora, nimeni nu este justificat să intervină asupra proprietății și acțiunilor acestuia. În această libertate se va presupune, creând premise pentru alocarea eficientă a resurselor economice, dacă vor fi asigurate următoarele condiții din partea sistemului legislativ și judiciar: (1) garantarea prin lege a inviolabilității proprietății private, care ar proteja-o de confiscare; (2) garantarea îndeplinirii angajamentelor contractuale private; (3) garantarea stabilității legislației.

5. Proprietatea privată reprezintă un stabilizator intern al democrației.

6. Interlegătura dintre proprietate și antreprenariat se manifestă în următoarele trei momente. În primul rând, proprietatea creează condiții pentru efectuarea tranzacțiilor economice, asigurând existența activității antreprenoriale. În al doilea rând, proprietatea stabilește formele de efectuare a activității antreprenoriale. În al treilea rând, proprietatea devine sursă motivațională pentru activitatea antreprenorială.

BIBLIOGRAFIE

1. Eucken, W., *Grundzüge der Wirtschaftspolitik*, Tübingen: Mors, 1952. – 249 p.
2. Marinescu, C., *Economie instituțională*, București: Editura ASE, 2004. – 235 p.
3. Mattei, U., Baie S., *Principiile fundamentale ale dreptului de proprietate*, Chișinău: ARC, 2000. – 346 p.
4. North, D. *Le processus du développement économique*. – Paris, ed. d'Organisation, 2005. – 338 p.
5. „...”, // <http://www.ecsocman.edu.ru>
6. „...”, // ... , 2001, 3, c. 24-50. <http://www.hse.ru/science/yassin/polterov.html>
7. „...”, ... : ... , 2006. – 338 c.

PREVIZIUNEA FENOMENELOR ÎN PROCESELOR ECONOMICE PE PIA

Corina Matei-Gherman, doctor în științe economice

In a changing economy forecast the direction of change and the key driver that determines the meaning of change is particularly important for research, constituting an essential component of decision making. In a market with strong competition, for example, a company using marketing research, would like to obtain information about its products sales forecast current and potential issues within the competence of solving marketing activity. To make a prediction in assessing future manifestation of a certain phenomenon, we must bind the timeframe in which it will manifest. For these reasons, the research will identify the first variable / variables that determine the greatest evolution of the phenomenon, then set the forecasting methodology to be used, then specific forecasting model. Determination bases solving development problems of economic phenomena is based on accurate prediction of change environmental factors.

Cuvinte cheie: previziune, procese, fenomene, metode, economie de piață.

Key words: forecasting processes, phenomena, methods, market economy.

JEL Classification: M0, M31, F6.

Metode și metodologie

Pentru acest studiu, am cercetat cele mai reprezentative lucrări de specialitate publicate în țară și străinătate. Cercetarea metodologică se bazează pe analiza descriptivă și cea comparativă, inducția și deducția, compararea, corelarea, sinteza și evaluarea datelor dar și cercetarea la fața locului, întâlniri cu specialiști în domeniu în zonele economice avute în vedere. Scopul cercetării este acela de a identifica unele metode de previziune și cum influențează ele performanța firmei.

Introducere

Într-o economie în continuă schimbare previziunea direcției de schimbare câștigă vectorul principal care determină sensul schimbării este deosebit de important pentru cercetare, constituind o componentă esențială a procesului decizional.

Pe o piață cu concurenți puternici, de exemplu, o firmă, folosind cercetarea de marketing, ar dori să obțină date despre previziunea vânzărilor produselor sale actuale și a celor potențiale, probleme care intră în competența de rezolvare a activității de marketing. Pentru a realiza o previziune în aprecierea viitorului de manifestare a unui anumit fenomen, trebuie să-l legăm de orizontul de timp în care se va manifesta. Din aceste motive, cercetarea va identifica mai întâi variabila/variabilele care determină în cel mai înalt grad evoluția fenomenului, apoi va stabili metoda de previziune ce va fi utilizată, apoi modelul specific de previziune. Determinarea bazelor rezolvării unor probleme legate de evoluția fenomenelor economice se bazează pe previziunea corectă a schimbărilor factorilor ambientali.

Metode și tehnici de previziune

Previziunea este o reprezentare anticipată a evoluției unui fenomen sau proceselor viitoare, plecând de la analiza științifică a unor experiențe din trecut. Principiile de bază ale previziunii sunt:

- ✓ cercetarea și identificarea tendințelor economice în cadrul tendințelor de evoluție viitoare;
- ✓ stabilirea probabilităților, a condițiilor și a posibilităților de construire a unor programe care să reflecte fidel tendințele de evoluție de pe piața studiată;
- ✓ elaborarea soluțiilor alternative, alegerea variantei optime pentru fiecare obiectiv și includerea acestora în programul firmei;

Într-o firmă, activitatea de previziune precede etapa de programare și fundamentează programele decizionale. În general, sistemele de previziune, au la bază următoarele elemente:

- ✓ analiza retroactivă a fenomenului prognozat, modelarea statistic-matematică și stabilirea unor variante prospective;
- ✓ diferențierea procesului de elaborare a prognozelor, sub aspectul analizelor și a metodelor utilizate, în funcție de factorul timp așteptat;
- ✓ efectuarea calculului de prognoză folosind tehnica automat de calcul, evaluare variantelor și transmiterea concluziilor către factorii de calcul.

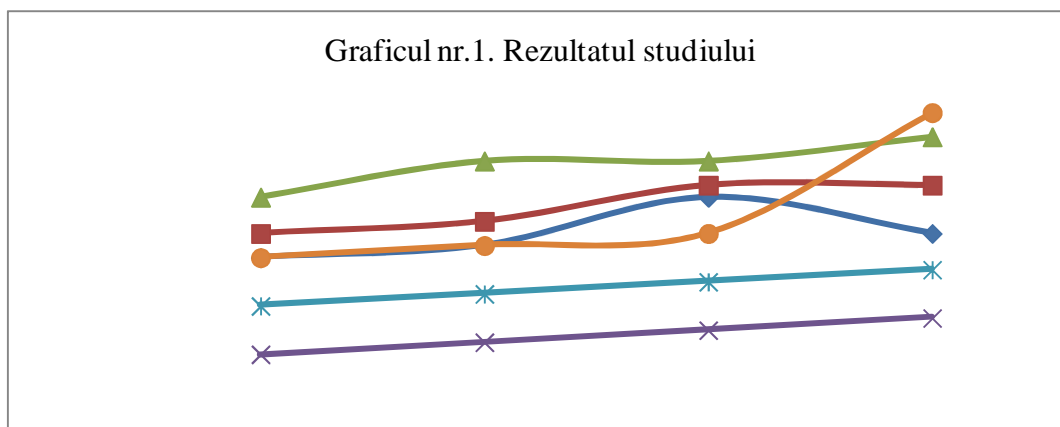
Metodele și tehnicile prezentate se referă la previziune folosind drept criteriu de departajare și cuantificare a unor date privind trecutul fenomenului economic. Am ales să prezint câteva din metodele de previziune după cum urmează:

1. Metode cantitative:

a. **Reprezentarea grafică**, pentru determinarea evoluției viitoare a fenomenului care are ca subiect cercetarea/cercetarea de marketing, se folosește tendința manifestată în trecut, prin prelungirea liniei trendului;

Tabela 1. Analiza și succesiunea perioadelor de timp

Anul	2012				2013				2014			
Trim.	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
y	2	3	7	4	4	5	8	8	7	10	10	12
t	-6	-5	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4	14

Sursa: Date prelucrate de autor

Se constată că pe măsură ce trece timpul, fenomenul analizat crește în anul 2014. Variabila independentă este timpul, perioadele se succed indiferent de ceea ce se întâmplă în sectorul economic analizat iar firma poate să investească și să se extindă într-un nivel de risc ridicat.

b. **Sporul mediu de creștere** $\bar{S}$ se determină cu formula:

$$\bar{S} = \frac{Y_n - Y_1}{n - 1} \quad (1)$$

iar seria ajustată este:

$$Y_t = Y_1 + (t - 1) \bar{S}, \quad (2)$$

în care: Y_n, Y_1 = valorile extreme în perioada trecut; n = numărul de ani ai perioadei; $t = n+1, n+2, n+3, \dots$

Valoarea tendinței de creștere reprezintă creșteri uniforme și ele sunt considerate ca fiind valori ajustate față de valorile reale.

c. **Ritmul mediu de creștere** se folosește la determinarea tendinței fenomenului economic când fenomenul are o evoluție în creștere asemănătoare unei progresii geometrice. Formula de calcul folosită este:

$$\bar{R} = \sqrt[n]{\frac{Y_n}{Y_1}} \times 100 \quad (3)$$

iar seria ajustată este: $Y_t = Y_1 \times R^{t-1}$, unde Y_n, Y_1 = valori extreme ale fenomenului în perioada trecut, n = numărul de ani ai perioadei, $t = n+1, n+2, n+3, \dots$

În cazul României, ritmul mediu de creștere economică s-a redus de la 3,5% în 2013 la 2,4% în prima jumătate a anului, în principal ca urmare a încetirii puternice din al doilea trimestru, de 1,2% raportat la aceeași perioadă a anului trecut. Creșterea a fost sprijinită de consumul privat și exporturile nete, în timp ce investițiile au continuat să contribuie negativ la creșterea PIB. Ca urmare, avansul economic pentru 2014 era estimat la 2% și prognoza pentru anul 2015 a fost revizuită în scădere, cu un avans economic de 2,4% față de proiecția de 2,6%.

Inflația medie anuală era estimată la 1,5% în 2014 pe fondul unui an agricol bun, al întârzierilor din programul de liberalizare al prețurilor la gazele naturale, al scăderii prețurilor pe piața internațională a energiei și a așteptărilor inflaționiste în scădere. 2% este o prognoză optimistă. Există economiști care se îndoiesc de creșterea economică prognozată de 2%. Această creștere economică destul de modestă încetinește procesele economice. Principala explicație este legată de taxa pe construcții speciale care a defavorizat sau a avut un efect puternic negativ asupra investițiilor care au scăzut cu peste 20%, dar și investițiile private, după o revenire în trimestrul întâi, în trimestru doi au avut o contracție foarte puternică, [Ionu Dumitru, șeful Consiliului Fiscal]. El estimează pentru 2014 o creștere a PIB cu 1,5%. Pentru 2015, deficitul bugetar al României este prognozat să crească la 2,8% din PIB, dacă Guvernul nu va lua nicio măsură de politică fiscală. Până la data limită pentru elaborarea prognozei, nu a fost trimis niciun proiect de buget pentru 2015. Prognoza a avut în vedere impactul pe întregul an viitor al reducerii contribuțiilor de asigurări sociale, care vor conduce la o pierdere de venituri de 0,8% din PIB pe parcursul lui 2015 [Raportul Comisiei Europene Privind Prognoza Economică de Toamnă].

În 2016, prognoza este de 2,9%. Performanța economiei României se bazează pe cererea internă, care este sprijinită și de recuperarea economică înregistrată la nivel global. Consumul va fi robust în condițiile în care puterea de cumpărare a românilor se va îmbunătăți, pe fondul salariilor în creștere, a inflației scăzute, dobânzilor mai mici și a îmbunătățirii condițiilor de pe piața muncii. [www.ziare/prognoz/crestere_economic].

c. **Metoda celor mai mici pătrate**, necesită alegerea prealabilă a unei funcții matematice de ajustare cât mai apropiată de forma graficului rezultat din evoluția fenomenului economic analizat. Se urmărește obținerea unor valori ale funcției de ajustare, astfel ca suma abaterilor la pătrățele ale valorilor reale de la cele ajustate să aibă o valoare minimă. Formula de calcul este:

$$G = \sum (Y_i - Y_{calc})^2 = \min im \quad (4)$$

sau abaterea p tratic

$$u = \sqrt{\frac{\sum (Y_i - Y_{calc})^2}{n}} \quad (5)$$

unde: Y_i = valorile extreme ale fenomenului în perioada trecut ; n =num rul de ani ai perioadei, $i = 1,2,3...n$, Y_{calc} = valorile calculate ale fenomenului (ajustare).

2. Metode calitative, se bazeaz pe experien a speciali tilor în domeniu, pe culegerea i prelucrarea unui num r mai mare de date i pe o tehnic corespunz toare de calcul. Dintre metodele calitative mai frecvent folosite men ion m:

a. **Metoda vizionar de previziune**, se bazeaz pe experien a, intui ia, perspicacitatea personal a celui care previzioneaz viitorul unui fenomen economic, motiv pentru care aceast metod are un puternic caracter de subiectivitate cu rezultate îndoielnice;

b. Metoda PERT, se bazeaz pe condi ia ca exper ii s fac trei previziuni: una optimist , una probabil , una pesimist .

Valoarea previzional dup acest metod se va calcula cu formula:

$$VP = \frac{P + 4PO + O}{6} \quad (6)$$

unde P = estimarea pesimist , PO = estimarea cea mai probabil , O = estimarea optimist .

Abaterea standard care va efectua previziunea este:

$$S = \frac{O - P}{6} \quad (7)$$

Departamentul de management/marketing al firmei, în procesul de cercetare i prelucrare a datelor, poate folosi i alte metode, astfel încât rezultatul previzional al fenomenului cercetat s fie cât mai aproape de evolu ia real , reducând riscul în luarea unei decizii.

Previziunea evolu iei anumitor fenomene pe pia este esen ial în evitarea riscurilor. În cazul nostru firma analizat F1 folose te pe timp de var în ceea ce prive te pre ul strategia pre ului de vârf de sarcin . Firma F1 folose te aceast strategie în perioada 15 martie –15 noiembrie a anului curent, atunci când cererea este mare, dep ind capacitatea de produc ie a firmei, stabilind un pre mai ridicat pentru aceast perioad i unul mai mic în perioada cu cerere mic . Astfel, pentru clasele de betoane:

- ✓ C 12/15 (B200) ; pre ul este 251,6 RON/ m³;
- ✓ C 16/20 (B250) ; pre ul este 261,8 RON/m³;
- ✓ C 18/22,5 (B 300); pre ul este 285,5 RON/m³;
- ✓ C 20/25 (B350); pre ul este 289,3 RON/m³.

În perioada timpului friguros, respectiv 15 noiembrie anul curent i 15 martie anul viitor, unde cererea este mai mic , firma reduce pre urile între 5% i 10%, în func ie de negocierile cu clientul. Firma F1 nu practic pre uri discriminatorii, oferind aceea i clas de beton marf pentru to i cump r torii, la pre ul stabilit al perioadei luat în calcul. Pre ul stabilit este cel al produc torului (local).

Pentru toate clasele de beton marf , Firma F1 practic i strategia pre ului compus (P_c). Aceast strategie porne te de la vânzarea practic a trei produse: beton marf (P_{bm}); transportul cu autotransportatoare speciale la locul punerii în oper (P_{Tbm}) i autopompe de beton, care preia betonul din autotransportator îl ridic la locul de folosire (etaj, stâlpi, plan eu, etc.) respectiv la geometria construc iei (P_{pbm}).

$$P_c = P_{bm} + P_{Tbm} + P_{pbm} \quad (8)$$

unde: P_c – pre ul compus al produsului beton marf ; P_{bm} –pre ul la poart al produsului beton marf ; P_{Tbm} – pre ul de transport al autotransportatoarelor, în func ie de destina ia de transport în Km, de capacitatea lor (5 mc sau 9 mc) în RON / km; P_{pbm} pre ul autopompei de beton marf , în func ie de destina ia în Km/ sens la locul de punere în oper , de ora de func ionare i de bra ul de lucru (36 m i 42 m în RON).

De aceea, în acest caz în ceea ce prive te transportul propun: *Modelarea Cibernetico-Economic a Transportului Betonului marf* . Pe baza program rii dinamice, F.1. are în vedere dezvoltarea tehnologiei produselor:

- ✓ Beton marf clasa C12-15 (B200);
- ✓ Beton marf clasa C16-20 (B250).

pentru care se ob ine 70 % din profitul maxim. În acest context, produc ia zilnic va fi de 10.000 m³ pentru primul produs i 5000 m³ pentru al doilea produs.

Firma are la dispozi ie capacit i de transport de 5 m³ i 9 m³. Conform clauzelor contractuale, firma beneficiar are punctul de lucru la distan a de 25 km fa de sursa de betoane care se parcurge cu o vitez medie de 50 km/h. Se mai cunoa te capacitatea beneficiarului de punere în oper a betonului cu ajutorul unei pompe cu debitul de 45 m³/h, durata de lucru fiind de 10 ore.

Tabelul 2. Matricea transporturilor

Beneficiar/Furnizor	Beton marf clasa C12-15	Beton marf clasa C16-20	Disponibil, m ³ /zi (b _i)
Beton marf clasa C12-15	C ₀	C ₀	10.000
Beton marf clasa C16-20	C ₀	C ₀	5.000
Consum (b _i), m ³ /zi	3000	1500	

Sursa: Date prelucrate de autor

unde: C₀ – pre ul de transport, lei/km.

Problema de transport este superflu , disponibilul fiind mai mare decât consumul.

$$\sum_{i=1}^2 b_i \leq \sum_{j=1}^2 b_j, \quad (9)$$

$$4500 < 1500.$$

Determinanta procesului este capacitatea beneficiarului de punerea în opera a betonului i care limitează volumul de transport.

$$V_{\text{beton}} = 45m^3/h \times 10h = 450m^3/zi \quad (10)$$

La durata unui transport de 1 or (dus-întors), numărul de curse va fi:

$$n_{\text{curse}} = \frac{V_{\text{beton}}}{C_{\text{betoniera}}} = \frac{450}{9} = 50 \quad (11)$$

Volumul orar de beton pus în oper este de 45 m³, echivalentul a 5 betoniere, la prima curs , decalajul dintre furnizare și recepție fiind de 30 minute.

Timpul de desc rcare a unei betoniere:

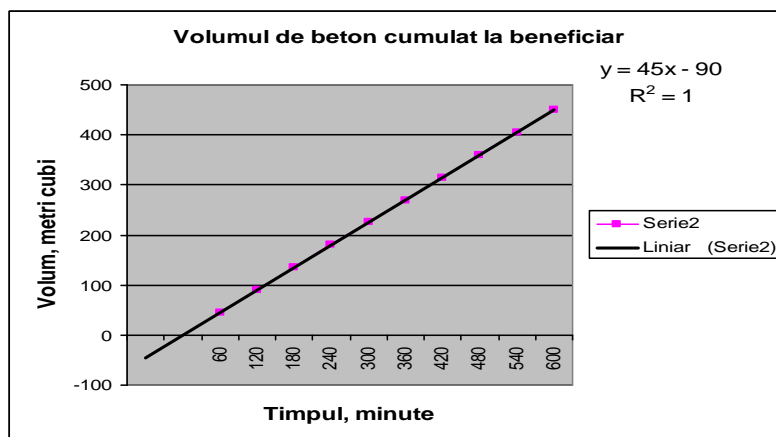
$$t_{\text{desc.}} = \frac{C_{\text{betoniera}}}{V_{\text{pompa}}} = \frac{9}{45} = \frac{1}{5} \text{ ore} = 12 \text{ minute} \quad (12)$$

Tabelul 3. Reprezentarea cibernetico-economic a fluidit ii transportului

Timpul la furnizor, minute	0	30	42	102	162	222	272	332	392	452	512	572	642
Timpul la beneficiar, minute	0	12	60	120	180	240	300	360	420	480	540	600	600
Cumulat m ³ la beneficiar	0	9	45	90	135	180	225	270	315	360	405	450	450
Curse la recepție	0	1	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	50

Sursa: Date prelucrate de autor

Reprezentarea grafic a datelor din tabel este urm toarea:

Graficul 2. Rezultatele studiului

Timpul de reîntoarcere a unei betoniere la desc rcare:

$$t_b = t_{\text{desc}} + t_{\text{gol}} + t_{\text{inc}} + t_{\text{plin}} + t_{\text{pierderi}} = 12 + 30 + 12 + 30 + 2 = 84 \text{ min.} \quad (13)$$

În acest timp, la beneficiar au desc rcat $84/12 = 7$ betoniere.

Continuitatea procesului de punere în oper a betonului se realizează cu 8 betoniere a câte 9 m^3 fiecare.

Managerul firmei, după această previziune va trebui să acorde mai mult atenție *modului de realizare a comenzii*. Firma FI dispune de un dispecerat amplasat lâng stațiile de betoane, care preia comanda direct de la cump rtor, după ce în prealabil a fost stabilit pre ul de vânzare. Comenzile de beton marf se pot face apelând numărul de telefon al operatorului de la dispeceratul central. Serviciile care însoesc vânzarea ar trebui constituite din: asigurarea autopompei de beton, autotransportoarelor, deplasarea unui specialist, recoltarea probelor și stabilirea rezistenței betonului la 7,14 și 28 de zile, sp larea utilajelor folosite iar Serviciile post-vânzare, în principal prin comunicarea cu cump rtorul pentru a transmite rezultatele încerc rilor în laborator; men inerea contactului cu clientul pentru eventualele comenzi; verificarea calității structurii rezultate după decofrare.

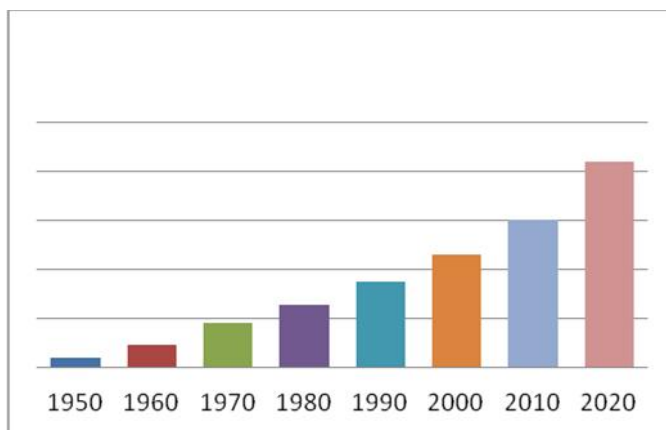
Numai așa Firma FI își va păstra imaginea care a devenit un nume de referință pe piața produsului beton marf din Iași, dispunând de o imagine favorabilă în rândul constructorilor și consumatorilor.

Problemele economice care reclamă o suită de *decizii secvențiale* se caracterizează prin faptul că o decizie prin care se adoptă într-o anumită perioadă de timp are un *efect economic imediat, cât și unul de lungă durată*, care influențează și celelalte etape.

În ceea ce privește tendințele economice, prin tradiție există o corelație între valoarea firmei și a serviciilor produse de o regiune, o țară, creșterea investițiilor și reflectarea lor prin publicitate.

Creșterea speranței de viață este cea mai mare schimbare demografică în prezent, oamenii trăiesc mai sănătoși și se reproduc mai puțin. Generația baby boomers, de acum 40-50 de ani, vor reprezenta 5,2 milioane de consumatori din grupul de vârstă 45-74 de ani până în anul 2016 iar segmentul tinerilor va scădea.

Legislații tot mai restrictive în unele țări constituie o amenințare la adresa longevității unei firme și a imaginii sale. Publicitatea este supusă controlului și în aceste condiții firmele trebuie să-și identifice riscurile de imagine și să-și îmbunătățească strategiile de combatere a acestora. Conform unor previziuni făcute de World Travel Organization, până în anul 2020, nivelul de mobilitate la nivel internațional va crește de la 15 călătorii/100 persoane în prezent cu 21%.

Graficul 2 Rezultatele studiului

Sursa: Pringle, H., Field, P., 2011.

Mobilitatea populației la nivel global și creșterea (răspândirea internetului) mijloacelor de comunicare, fac mai dificilă protejarea imaginii firmei.

În viitorul apropiat, China și India vor depăși din punct de vedere economic Marea Britanie, iar în 2050 China va deveni cea mai mare economie a lumii, India, Brazilia și Rusia se vor afla printre primele cinci economii ale lumii. În această situație economică mondială cu ierarhii modificate imaginea actuală a firmei își va păstra cu greu avantajul de know-how. China va trebui să-și rezolve problemele de calitate ale produselor, care în prezent induc reineri cump rtorilor pentru etichetele „fabricat în China”.

În contextul globalizării, este posibil ca anumite țări să-și amputeze protejarea mărcilor, cum ar fi ampania din Franța cu brandul Champagne, apoi cea a producătorilor de ceasuri din Elveția, unde pentru a purta eticheta de „produs în Elveția” 80% dintre componente trebuie să fie fabricate în Elveția.

Conform studiilor efectuate de specialiști ai domeniului amenințările care pot afecta mărcile sau imaginea unei firme sunt: inovația tehnologică, creșterea internetului mai rapid, care influențează cump rtorii în alegerea mărcilor și de asemenea influențează reputația acestuia; schimbări sociale majore care schimbă modul în care interacționează cump rtorii, folosind mărcile în avantajul lor; creșterea economiilor în curs de dezvoltare și apariția unor noi mărci globale și impactul acestora asupra mărcilor existente; componentele emoționale ale mărcilor vor trebui să devină elemente esențiale ale acestora; modelul de marcă bazat pe „formă” va deveni și mai important, ca mod de promovare a „interesului” declarat de marcă/imagine; rata de inovare a mărcii va crește rapid; mărcile globale vor trebui să adopte brandingul global, detașat de locul de proveniență; simbolismul va fi consolidat iar acesta va domina limbajul care identifică în prezent marca/imaginea; regulile de bază cu privire la memorarea mărcii vor continua să fie valabile; mărcile vor continua să existe pentru că consumatorii au nevoie de ele.

În concluzie, previziunea fenomenelor și a proceselor economice pe o anumită perioadă este indispensabilă oricărei firme care vrea să ocupe o poziție importantă în această ierarhie dar și în mintea cumpărătorului de care are nevoie, căci el este beneficiarul final al oricărui produs aflat la un moment dat pe o anumită piață.

BIBLIOGRAFIE

1. **Akaff, R.C., Sa ieni, M.W.**, *Bazele cercetării operaționale*, Editura Tehnic, București, 1975.
2. **Boier, A., R.**, *Cercetări de marketing*, Editura Fundației Academice „Gh. Zane”, Iași, 2001.
3. **Ciobanu, I., Roman, T.**, *Planificare strategică – instrument de restructurare*, Editura Tribuna Economică, 1997.
4. **Jaba, O.**, *Analiza strategică a întreprinderii*, Editura Sedcom Libris, Iași, 1999.
5. **Gherman, V., Matei, Gherman, C.**, *Determinarea competitivității firmei*, în volumul XXIII, Turismul rural românesc în Contextul Dezvoltării Durabile. Actualitate și perspectivă, Editura Tehnopress, Iași, 2011.
6. **Liam F., G.**, *Dynamic nonlinear analysis of pile foundations using finite element method in the time domain*. Canadian Geotechnical Journal, 34:44–52, 1997.
7. **Matei, Gherman, C.**, *Comunicare, Provocări și perspective*, Editura PIM, Iași, 2015.
8. **Matei, Gherman, C.**, *Marketing. Diferențiere și poziționare*, Editura Tehnopress, Iași, România, Editura „Tehnica Info”, Chișinău, Republica Moldova, 2010.
9. **Matei, Gherman, C., Gherman, V.**, *Firma, Preferințele consumatorului și dezvoltarea durabilă*, în volumul Conferinței Internaționale Economic Growth in Conditions of Internationalization, Editura IEFS, Chișinău, Republica Moldova, 2010.
10. **Matei, Gherman, C., Matei, V.**, *Dezvoltarea sustenabilă și rolul clientului în decizia de cumpărare*, în *Lucrări științifice, Seria Agronomie*, vol.56, nr.1, Facultatea de Agricultură, Universitatea „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, 2013.
11. **Pringle, H., Field, P.**, *Strategii pentru brandingul de succes*, Editura Polirom, Iași, 2011.